

OBRAZI

LITERARNA PRILOGA ŠTUDENTSKEGA LISTA KATEDRA

ŠT. 2-3

JULIJ 1973

FRANCE BREZNIK

res je smešno

OSEBE:

- a – stranka, prihaja vedno z leve in od spredaj nazaj
- b – protistranka, prihaja zmerom z desne in od zadaj naprej
- c – bog in hudič v prvi osebi, prihaja iz vseh poljubnih smeri na oder

(dogaja se sprti, ko sočasnost leze v preteklo skušnjo. drugače: sploh se ne dogaja, ker so osebe izmišljene in ker na odru igrajo. osebe so pravzaprav vigrane iz teksta, mimike, gibanja, koreografije, scene, sploh odra. nimajo drugega pomena, kot da iščejo nenehni namen, da bi se osvobodile pred seboj in se stopile z občinstvom. igralci se torej sestopajo. in nič ni zares. verjemite, resnično ni nič resnice na odru. oder nam je svoja resnica: čas in prostor sta zožena na točke, ki povezujejo glas, zvoke, barve, gibe, svetlobo, senco, temo, oblike, vonje, okus po višini in globini, navsezadnje pa celo čas in prostor niti nista več čas in prostor: sta dogajanje samo. iz prve in poslednje smeri se sovražijo stranke. iz vsake strani prihaja nekaj, kar bi bilo podobno bogu in hudiču v prvi osebi. da se razumemo: c naj igra boga in hudiča v prvi osebi, kakor da bi bil stvar in ne človek. zato so njegove kretnje mehanične, priostrene, sterilizirane, bi lahko rekli. o strankah pa že tako ali tako dovolj vemo. strankarstvo prepuščamo občinstvu, in ne a-ju, ali b-ju. če vzamemo resno, smo samo trpki in bežni spomin. od lastnega mesa nam ostanejo le gole kosti. če vzamemo smešno; je naše meso le še poševna guma. zategadelj bi bilo res smešno zatrjevati, da skušamo vragu izpuliti rep. zgodba je že dolgo znana: človek obrača, bog pa obrne. obračanje je jemanje smeri. moje, tvoje, naše, vaše, njihove smeri. zmerom si kaj jemljemo drug mimo drugega. vzemimo si sceno, čeprav to nikakor ne more biti happening. vzemimo si osebe, čeprav ohranjamo svoj jaz. vzemimo si odrske luči, čeprav ne bomo zares oslepel. prisvajamo si pravico do katarze. tako čisto umazani smo, da si izmišljamo igro. igra je vedno novi izum. občinstvo je stalno novi nestalnež. priznajmo, novinci smo v tem točkovnem ocenjevanju. ali pa tudi ne. nihče ni več kriv: domišljiji smo sezidali spomenik iz kosti. a tudi to je premalo. morali bi več. naprej, proti tistemu, česar se vedno nezavedno bojimo? res je smešno. a: vrgel ti bom kamen, če ne boš utihnil. slišiš, vrgel ti bom kameen. in ta kamen bo tvoj nagrobni spomenik. veš ti, ljubi moj, kaj je spomenik? spomenik je spominek iz kamna. pridi, pridi, pridi. (vedno glasneje, že skoro ekstatično) privihraj, ti osel neumni, ki si čakal, da bo trava zrasla in si ob plotu crknil. skakal si čez politični plot, saj te dobro poznamo. baraba, nebes ni. ne boš prišel v nebesa. (nekoliko potišano) in morda so? so sokoli, ki letajo s kamna na kamen. iz brezna v brezno. krasno je ponižanje. ponižal te bom, ali slišiš? no, bo kaj? prideš? mrhovina, ki jjo zavoham sto kilometrov daleč. daleč? ne, blizu. no, bo konec tega praznega molka? bo konec? začnimo vendar: stari svet čaka, komaj čaka, da se spremeni v dojenčka brez pleničk. ampak, jaslic ne bo. res jih ne bo. ne bo zastav na

ulicah. ampak bojo lobanje na pol droga. in tisti strašni govori o zmagi bojo. pa še tisti predpasniki in štiri znamenja na norem nebu. pa tiste zvezde in zvezdice. pa tisti začinjenci. bo kaj? prideš, ali ne? (bolj zase) in vendar upam, da se ne pogovarjam sam s seboj. (sede in si sezuje dolge norčevske copate, na katere so všiti zvonci, tako da sicer vedno ob vsakem koraku rezko, a prijetno zacinglja). koga sploh obtožujem? da, spovedujem se. in vendar ne verjamem. v nič več ne verjamem. v kaj, v koga, zakaj? to že vedo tisti, ki se brišejo s časopisnim papirjem. kako krasni obrazki, kaj? kakšni obrazci za oni svet v kanalih, kaj? kaj tam ne stanuje hudič? in bog v tiskarski barvi? nevernik sem, heretik, baraba, nasilnež, morilec, lopov, norec, trot, osel, krvnik, zastavonoša, uradnik, dobrodelnež, človek ob zapornici, jetnik in svoj paznik, da, jaz sem jaz. pa to ni pomembno. je kdo tam? (cinglja s copati in kaže z iztegnjeno roko na desno.) nikdar ne bom zvedel, kaj se dogaja tam, na desni strani. sploh je desna stran nepomembna. saj tam ni srca. desno stran bi lahko pri človeku kar politično odrezali. polčlovek in levičar je pristni človek. srce, to je tisto. saj bi lahko dihal z levim delom pljuč, grizel z levo čeljustjo, gledal z levim očesom, hodil po levi nogi, stikal z levo roko, govoril z levim delom trebuha. skratka, vi, ki ste na levi, ste moji privrženci. res, moji ste in konec. hočete ugovarjati? nikar, prosim. slaba reklama. to že poznam. (začuden) mogoče pa je le kdo na desni in tistega desnega sovražim, da, zaničujem ga, ker ga ni nikdar tukaj, ko ga psujem. mogoče mi je zvest kot pes, ker ga psujem. to ni tista pasja zvestoba, ki jo srečate od drevesu. jaz sem zaznamovan drugače. (nenadoma zakriči): kdo je tam? kdo? pridi, malo se bova oklala, če se srečava. in srečava se gotovo. in na sredini.

JASNA KOZAR

ostati majhen

Ostati majhen, kakšna slast in bol. Pravijo, da sem teptan, izmučen, nebogljen, a jaz sem mogočen kakor smreke, ki zelene pobočje, kakor ptice, ki prhutajo sem in tja.

Pravijo, da je zaman, da ne morem tako živeti, pravijo, da je nemogoče. Sicer nismo sami krivi, ljubkovali so nas, kot da smo nekaj posebnega, s perjem so nam postlali, izlečili vsako rano, skratka, bili smo srečni otroci. Preveč svobode, veste. S šibo bi nas bili morali, so rekli in rekli so, da sploh ne moremo biti revolucionarji, ker ni stvari, ki bi jo mogli spremeniti, in da je že tako prav, kot je. Naj si nikar ne mislimo, da bi mogli svet spremeniti, ker so to že oni

poizkušali. Upor da je jalov in samo zato, ker smo presiti, in da smo pač mladi in nas bo minilo. Naj bi se raje učili.

Sveta ni mogoče spremeniti. Vse se giblje po naravnih zakonih. Kakor je rekel že Marx, najprej mora biti materialna osnova... Od česa boste pa živeli, če ne boste delali? Od pesni, ljubezni, lepih podob? Delati moramo! Mi hodimo v tovarno, a naših misli nam ne morejo odvzeti. V mislih smo še vedno svobodni. Smo še vedno... Umolknili so, se začudeno spogledali in rekli: Delati je treba, to je nujnost. In mi preziramo pometanje ulic, lupljenje krompirja, seštevanja in preštevanja na poštah, bankah, učenje bedastih letnic, pomivanje oken, kopanje jarkov, sedenje v jalovih klopek, prodajanje bele učenosti... zato nas je treba spremeniti... ker nismo po kakupu tega sveta. Vedno nam pravijo, da so bili oni enaki. Postarati nas je treba, nas pripraviti do tega, da bi pametno mislili.

Vračajo se, bežne sence, ni se jih mogoče dotakniti, beže. Oblast nad menoj imajo. Pa sem mislil, da sem „fraj“, kralj nebes in zemlje. Tudi ti in jaz, mi vsi, dragi moji, smo kurbe, po domače povedano, umazane riti. Ostati, kakršni si, spremeniti se, ne spremeniti, saj je vseeno. Daj, ti meni pokaži eno samo stvar, ki je jasna kot na dlani. Nekam gabim se sam sebi. Pil sem strupeno pijačo ali kaj. Grenak okus imam v ustih. Celo jaz sem nič. Veš, pa nisem edini.

Po naših trgih vihrajo zastave in neokronani kralji dvigajo oklobučane glave, orokavičene roke, lakasti čevlji se plazijo brez šuma po tlaku. Drugi sede tam na vrtu, kjer pravijo, da se zbirajo topli bratje in druga golazen, pa tudi mi kdaj gremo tja... in dekleta, ki gledajo vsakomur v oči.

Ostal sem sam, ne vem več, kaj bi s svojo viržinko v hladnem sončnem nedeljskem jutru.

Dragi moji, sveže sem oblečen, zlikan, lopov po duši, spužva na zunaj, črvi gomazijo po moji lobanji, v njej so sršeni. Pravijo, da sem nor, pa ne morem doumeti tega. O, ruhla duša, cvetlica duha, glej no, velika živina, sam nikoli ne uporabljam tega izraza. Če bo kdo kaj vprašal – pišem za sebe, nikomur nič mar. Čakam, da luna pozabi na svojo podobo. Okradli so nas. Ostali smo praznih rok. In tudi prej nismo nič imeli. In zdaj imamo toliko kot prej: nič, nič plus nič, da, nič... vsak dan tri obroke, posteljo, topel dom in starše... Ničesar več ne potrebujemo – Nič plus nič in nič je nič.

Ostanem zaprtih ust, z luknjo v glavi, po želodcu se motajo razne sanje, prividi, ko pridejo do grla, jih ne morem izbruhniti, požrem jih. Do črevesja še niso prišli, ker niso prebavljivi... kajti človeka loči od živali to, da misli. Stroj pa loči od človeka to, da ga je napravil človek. Nič ne de, v začetku je bil „itak sto posto“ bog ali pa Adam in Eva, ki ju je ustvaril bog oče, sin in sveti duh.

Verjamem samo v svojo čistost, poštenost, nepokvarjenost, v svojo lepoto, v lepoto svojih rok, oči, las, kože, brade, ustnic, prstnic, grodnice, koželjnice... Veliko lažje je živeti kot umreti in roditi se, zato se rodimo in umremo, ne da bi mislili na to. Nič lažjega ni na svetu kakor nič misliti.

Lorenčič Teodor-Feliks

pesmi iz zbirke mrtvec sem

Jutra
nekoč sem jih ljubil
zdaj jih sovražim

preveč neodkrito
se prikradejo v moj paralelogram
in kakor kislina razjedajo vse tiste utvare
da sem že nehal sanjati
in ptice

ki se vratolomno izživljajo nad drevesi
in drevesa
ki tako prekleto jutranje sumijo
in tisto
sterilno sonce izza meglenastega neba
in živi
ki zapadajo v svoj vsakdan

ne spomnim se več
kaj vse je tako grozno jutranje
toda čutim čutim
veš

oni umirajo počasi in tiho

PESEM NE VEM KATERA

sprehod sonca je bil zelen

kvadrati na polju mrtvih
so nerešljivi
svetlobi ni videti
da bi prihajala od trepetanja sveč

v laseh nosiš okus

so stegna mrtvih voljna
v nočeh ženske pohotnosti
izpraskaj gnus sveta iz preperelih
lobanj

krizanteme poljublajo pekoče
v njihovem dišanju je vsa skrivnost
smrti
zakaj nisi napit dišečega
soka krizantem
goriš v stapljanju rumenobelih cvetov

trpeči brat ovenčan z lepoto
stopi med nas krizantema
in reci da si odrešitelj

preveč sem grob
preveč sem vnetljiv
preveč odmaknjen

preveč sem mrtev
da bi se lahko smejal s solz o
skrito med perjem krizantem

KO SEM ŠE MAJHEN ČUTIL DEDOVŌ ODHAJANJE

mного lepega se je zgodilo
na zahodnem očesu neba
v mestu igrajo na srečo
stojim na dvorišču v večernem
trenutku

spet med obojim

misli sonca vpadajo v oblake
žgoče škrlatno vpadanje
listje boleče sanja v vetru
so besede za dušo vetra

kakorkoli že –
hiša je prazna:
samo veter
se hodi omamljat v klet
in umirat na podstrešje

PESEM 2223

lepota visi od sten
v moji mali sobi
žalost

z ihto norca vse zlepljaš –
samo
da bi prišla deklina
z veseljem v laseh –
zaman:
ti si v samoto pregnan

smrt prihaja z veseljem
otroka
ki je prvič začutil trave
pod svojimi nogami

v tej državi spoštujejo delavce
nekje daleč na pokopališču
med kvadrati leži tabla:
ZAVOD ZA VARSTVO DELAVCEV
PRI DELU

PESEM 2122

v pivnicah ob vinu
pesniki resignirajo

na kovini velike zgradbe trohni
sonce
v tej državi so me prekleli
prepovedali so mrzlo luno
v rokah modrega otroka
v klinikah nastopa smrt z
nedihanjem
mi pa umiramo veliko prej
še mladi
sonce v špiritu
v ženski je valovanje trav
ki jih moraš objeti
tovariš čemu je potrebna dresura
hop
vsi v en grob

čemu se med soncem in zemljo
rojeva jutro

CVETA DRAKSLER

sonce posneto z vej jeseni

prvič

golota njegovih besed
in
luč je bila ostru
nisem ga smela izsanjati
in
večer je bil mrzel
morala sem odhajati

moje dlani so jokale

drugič

težko je odhajati

ni vetra v mojih laseh
ni dežja v mojih laseh

sama
mrzla
stara
bolna –
ne morem odhajati

tretjič

tisoč smrti v mojih očeh
pomlad
jutro
sonce
zeleno drevesa
razpete rože
rumeni metulj
ptice

nešteto razpetih dlani
na poti proti jutru
moram se zbuditi
s solzo in nasmehom

nešteto praznih oči
na poti v večer
moram se zbuditi
s toploto in resnico

četrtič

ko ti bom dala moder nasmeh
večnosti
deževno popoldne v senci
kostanja –
temno kot glas
in dlan skrita v toploti smrti

bodo oguljene zvezde ostale pekoče

to noč veter
ostaja med listjem zaspanih vrh
da bi pozdravil samoto ciklam

in dež
se poslavlja od lepljive megle
tako
so nekoč besede prihajale
in odhajale
še vedno bom iskala mehki
glas stopinj

petič

jočem
ko odhajajo drobne kaplje
hrepenenja
rdeča je samota
kot sonce poletnih iskanj
beračim korake dežja
po tihih ulicah
s topoli ob bokih

tam nekoč toliko nekoč sem nekoč

nekdo se še spominja
gostoljubnih travnikov
in pesmi žita
pojdi iskat gola drevesa
mogoče še drhtijo
željne okusa sreče
ki sem ga lagala
izsanjanim obrazom
da ne bi jokali lačni toplote

pesem
ki sem jo rekla črnim oblakom
snega
tisočkrat zavpita
v ledene ustnice večerov
ognjen okus luči
in belih stolov v ostajanju

-ules-

I.

Dežne kaplje so padale na tretji planet sončnega sistema in povzročile, da je že mračno okolje postalo še bolj mračno. U-ja vse to ni motilo. Stal je oprt na lopato in gledal predse, vendar ni videl kupa premoga. Vedel je le, da je nekje pred njim. Ostal mu je v spominu takšen, kakršen je bil pred uro, dvema. B ia je noč. To povem zato, da ne bi kdo mislil, da je U slep. Tako dejstvo bi popolnoma spremenilo tok dogodkov, kar mi pa ne bi bilo všeč. U v vsem svojem življenju ni imel težav z vidom in še nikoli ni čutil fiziološke potrebe po očalih. Mislim, da so zdaj tudi skrajni skeptiki prepričani, da U vidi dobro. Po kratkem premisleku je ugotovil, da je pred njim še dvesto kilogramov premoga. Dvajset minut bo še moral stati na dežju, če je upošteval deset minut za cigareto, ki jo bo pokadil, ko bo napolnil vrečo. U je zelo pozabljiv, zato cigareta rabi dvojnemu namenu – hedonističnemu in kot računalo.

Na primer:

3 pokajene cigarete – 3 napolnjene vreče.

Njegovo dnevno delo je obsegalo šest vreč. Normo si je postavil sam. Izračunal je, da bo v tristotrinajstih dneh zaslužil dovolj denarja, da bo lahko preživel tri mesece na morju. Od izračuna pa do deževnega dne, ko ga je od doma ločilo sto kil premoga, je preteklo pet let. Vsako leto je hotel uresničiti svoj načrt, a mu ni uspelo. Žal mu je bilo še tako majhne grude premoga, ki bi jo bil izgubil. Krivi so bili tudi njegovi stalni odjemalci, ki so ga prosili, rotili, moledovali itd., naj jim pripelje premog. Oboje pa ne bi zadostovalo, da bi U-ja zadržalo doma. Ni bil požrešen na denar niti človekoljuben. Sramoval se je tretjega odločilnega vzroka. Še sam sebi ga je skušal zatajiti. Prvič v svojem življenju je čutil, da so ljudje odvisni od njega, da ga potrebujejo, da ga pričakujejo.

U je napolnil šesto vrečo dneva, jo naložil na kolo in jo mahnil skozi vratca z napisom vstop nezaposlenim strogo prepovedan. Dež je prenehal padati, kar je U-ja motilo. Želel si je, da bi se vreme poslabšalo in bi povpraševanje po premogu bilo še večje. Zavedal se je, da ima že zdaj preveč

kupcev in mora presneto paziti, komu vsak dan pelje premog, da ne bi koga prikrajšal zanj. To bi se hitro razvedelo, in že bi ga gledali postrani. Njegov slab spomin mu je bil velika ovira, vendar si je znal pomagati. Naredil je vozni red, s katerega je lahko razbral, komu mora peljati vreče. Bil je zelo ponosen nanj. Žal mu je bilo le, da ga ni mogel nobenemu pokazati. Imel ni nobenega znanca razen kupcev, njih pa je poznal bežno. Gotovo bi se jim zdelo vsiljivo, ko bi jih nadlegoval s tako malenkostjo. Vožni red v U-jevi zgodbi ne igra pomembne vloge, vendar mu je zelo pri srcu in sem ga moral omeniti. Prečkal je cesto tam, kjer je bilo prepovedano. Tega ni naredil namenoma ali v posmeh družbenemu redu, ampak iz nevednosti. Ni si znal razlagati pomena barvnih lučk na križišču. Kot vsaka novotarija so se mu zdele nevarne in se jih je raje izogibal. Čakal je na pločniku toliko časa, da ni videl v bližini nobenega avtomobila, nato je z eno roko prijel vrečo, z drugo pa kolo ter jo mahnil čez cesto. Bil je zelo potrpečljiv, čeprav je moral čakati pol ure na svojo priložnost. Ni se jezil na voznike, boljše rečeno, ni se jezil na kovinske škatlje, saj jih je istovetil z vozniki. Prispel je do zadnjega odjemalca. Rastovoril je kolo in ga prislonil k ograji. Nato je dvakrat pozvonil. Pričakoval je, da se bodo vrata vsak čas odprla in prikazal se bo, njemu znan, obruz Majcenove. Bila je zelo zajetna žena in to mu je bilo všeč. Ni maral žensk, ki so take kot fantje. Nikoli se ni pritoževala nad težo vreče, ko sta jo nosila v klet. Ni hotel, da bi mu pomagala, toda ona je vztrajala pri svojem. Zanj je bila to večerna gimnastika, kot je sama dejala. U je zaman čakal na Majcenčko. Hišna vrata so ostala zaprta, kljub njegovemu šestkratnemu zvonjenju. Poskusiti bi moral s Sezam odpri se, vendar mu je manjkala domišljija. Prižgal je vžigalico in skrbno preiskal vrata po sporočilu ali znaku, ki bi mu odgovoril na vprašanje, kaj je z Majcenčko. Vsi njegovi naporji so bili zaman. Opekel si je kazalec in palec, našel pa ni ničesar. Kaj zdaj? je bilo prvo, kar mu je šinilo skozi glavo. Vreče ni mogel pustiti pred vrati. Lahko bi jo ukradli in sploh – Majcenova je ne bi mogla sama spraviti v klet. Komu drugemu je ni mogel peljati, ker bi moral spremeniti ves vožni red. Preostalo mu je samo eno, moral jo je peljati domov in jo naslednjega dne ponovno dostaviti. Na poti domov se ni zgodilo nič, kar bi vplivalo na zgodbo.

U je stanoval v leseni baraki, ki je obsegala sobo in verando. Slednjo je uredil kot golobnjak, vendar v njej ni

imel golobov. Zakaj? Posedoval je omaro, ki jo je lahko postavil pred vhodna ali verandna vrata. Izbral je drugo možnost, ker je bil prestar, da bi vsak dan skakal skozi okno. Poleg omare je imel v sobi še mizo, peč in stol, ki mu je nadomeščal posteljo. U ni mogel zaspati leže, nikoli ni poskušal, morda kot otrok, vendar se tega ni spominjal več. Stol je bil prava mojstrovina udobnosti. Prilagojen je bil oblikam njegovih telesnih delov, njegovim željam. U ni maral, da je sedež mehak, hotel je, da se upira teži in le počasi popušča. Nasprotno pa je zelo cenil mehke stranice, na katere je naslanjal glavo. Stol je bil zanj kot človek, samo da ni govoril. Bil pa je odličen poslušalec in se je z vsem strinjal ali ne, odvisno od tega, kako si je U razlagal molk. Po navadi mu je stol v začetku njenega pogovora oporekal, toda počasi sta se sporazumela in izkazalo se je, da sta oba enakih misli. Zgodilo se je tudi, da sta se skregala in U je moral spati na tleh.

Ko je odklenil vrata in postavil vrečo k peči, se je obrnil k stolu, kot da pričakuje njegov pozdrav.

„Kaj pa tako gledaš, saj vendar vidiš, da je ni bilo doma. Misliš, da sem vrečo za šalo odvedel domov!“

Pogledal je stol.

„Kaj pa jaz vem, kje je bila! Morda je samo skočila k sosedi...“

Sedel je in priprl oči.

„Ne, pustila ni nobenega sporočila. Povesod sem iskal, pa ni bilo ničesar. Moral bi jo počakati. Bil sem prepričan, da je gospa Majcenova dobra ženska, zdaj pa vidim, da je hinavka. Kako se mi je dobrikala! Ni dolgo tega, saj sem ti pravil, povabila me je na kavo in mi povedala, kako ji je hudo brez moža. Toliko, da ji nisem tiste vreče podaril. Kako se človek...“

Zmotilo ga je kлокotanje kave. Nalil si jo je v svojo ljubljeno skodelico z odlomljeno ročko.

„Misliš, da sem preveč strog z Majcenčko! Pozabljaš, da zaradi te preklete vreče še jutri ne bom imel miru...“

Posvetil se je rogljičku, ki ga je namočil v kavo. Počakal je, da je nabrekli od tekočine in si ga je šele potem potisnil v usta.

„Ves dan ni nihče govoril z menoj. Tako sem se veselil na njene besede, in zdaj me je še ona pustila na cedilu. Najraje bi šel na cesto in nekemu storil kaj zalega. Morda bi me opsoval. Kako bi mi to prijalo, samo majhna psovka, hudič te vzemi ali izgini pasji sin! Jutri, jutri... Toliko časa je do tega jutri. Kaj naj počnem? Lahko bi igrala šah. Saj res, popolnoma sem pozabil, da sem iz njega naredil posodo za golobjo hrano. Narisal bom polje na papir. Samo... kje so figure?“

Skočil je s stola in pričel iskati. Vnema ga je po nekaj začetnih neuspehih minila.

„Bolje bi bil storil, da sem vrečo peljal komu drugemu, in bi zdaj naredil nov vozni red. Lahko bi preštel denar; kaj če bi bral? Dobra zamisel, samo kaj! Nič tiskanega ni pri hiši. Brezupo je!“

Ni bil utrujen, kljub temu pa preslab, da bi uresničil svoje zamisli. Apatično je strmел na kromirane dele peči in razžarjeno ploščo.

„Kaj bova delala jutri, a? Moram najti figure. Igrala bova. Da ne vem, kako se igra! Seveda vem, in če ne, kaj pa to spremeni? Čas bo minil. Moram si kupiti knjigo ali vsaj časopis, nekaj tiskanega pač. Potem mi bo lažje, lahko se bom umaknil. Ko bi vsaj ti govoril!“

Sedel je ob peči na tla, glavo je naslonil na deske ter gledal pod strop, kjer je gorela žarnica. Izklopil je stikalo, ga vklopil in ponovno izklopil. Soba se je potopila v temo. Okno je bilo zalepljeno s črnim ovojnim papirjem, ogenj v peči je ugašal.

Pričel je hoditi po sobi. Bil je privajen na okolje, tako da se niti enkrat ni zaletel. Hodil je tako dolgo, da je bil na smrt utrujen in je lahko zaspal. U je bil zelo bolehen in je moral biti previden, da se ni preveč utrudil. Da se mu ni zvrtilo v glavi, je večkrat menjal smer. Hodil je v smeri urnega kazalca, nato pa v obratni smeri, enkrat z obrazom obrnjen v smeri gibanja, nato pa s hrbtom. Včasih je hodil v smeri leve roke, nato pa v smeri desne. Ponavadi je po taki hoji tudi zaspal. Tega dne ni nič pomagalo. Preveč je bil razburjen. Že po prvih korakih je opazil, da ne bo zaspal, kljub temu pa je hodil še naprej. Ustavil se je pred omaro, je odprl in segel na polico, ki mu je bila najbližja. Z nje je vzel

predmet, ki ga pa s prsti ni mogel prepoznati. Postavil ga je nazaj in segel polico više. Bila je prazna. Odprl je drugi del omare. Tu je otipal nekaj mehkega, mokrega – vrečo. Nadaljeval je svojo pot in se uspešno izmaknil odprtim vratom omare, kar ga je spravilo v boljšo voljo. Nažgal si je cigareto in hlastno vdihoval dim. Čutil je, kako mu je napolnil pljučne mehurčke. Roki sta se mu pričeli potiti. To se mu je zgodilo pri vsaki cigareti in ga ne bi posebej vznemirilo, toda poleg tega sta se mu še tresli. Sedel je, da bi se pomiril. Zdaj sta se mu pričeli tresti še nogi. Prižgal je luč. Odprl je vodno pipo in čakal, da se je napolnilo korito. Sklonil se je nadenj. Na svojem obrazu ni opazil nobenega znaka, iz katerega bi bilo razvidno, zakaj se počuti slabo. Udaril je po vodni gladini in prikazen, ki ga je gledala, je izginila. Voda se je umirila in spet je vanj bolščal stavec. Pljunil mu je na nos. Stavec mu je pomežiknil in se cinično nasmehnil. Še enkrat ga je pljunil – tokrat na čelo. Še zmeraj se mu je posmehoval. U se je ujezil in odčepil korito. Z naslodo je opazoval, kako se je stavec kremžil in popolnoma izginil v okrogli odprtini. Zdelo se mu je, da ga stavec še zmeraj opazuje. Odprl je pipo in pustil, da je voda odtekala. Hotel ga je odplakniti globlje v kanalizacijo. Spoznal je, da voda ni primerna. Bolje bi bilo, da bi vzel kislino, ki bi mu razžrla obraz in še posebej njegove drobne posmehljive oči. Ni se mogel premagati. Začepil je korito in nestrpno čakal na trenutek, ko bo zagledal starca. Užival je, ko je gledal v vodo in določal mesto, kje se bo prikazal. Kot iz nič je bil pred njim. Ni se smejal, kot se smejejo navadni ljudje, da razširijo ustnice in pokažejo več ali manj bele zobe; ne, smejale so se mu le oči. U je videl, da ga stavec zaničuje, opazil pa je tudi svojo nebogijenost. Stavec ga je prekašal v vseh pogledih. Še huje kot prej je občutil svojo samoto in nepomembnost. Maska v koritu je bila na boljšem kot on, ki jo je ustvaril. Lahko jo je uničil, z eno roko. Gotovo pa ji je bilo vseeno. Svojega položaja pa tudi ne bi izboljšal, ostal bi enako nič kot prej. Stavec ga je razburil, koga pa je lahko vznemiril on? Kup premoga? Krpo? Na neki način je moral pokazati starcu, da je on glavni. Primaknil si je stol in stopil nanj. Z urnimi prijemi si je odpel razporo na hlačah. Čutil je, kako je odvečna voda odtekala iz njegovega telesa. Stavec je ponumenel, pena mu je pokrivala obraz. U je bil prepričan, da ga je pokončal, vendar ni bilo tako. V svoji razburjenosti niti opazil ni, da je stavec izginil že, ko je stopil na stol. Sklonil se je nad korito, da bi občudoval svojo zmago, in zagledal starca. U se je vdal. Odčepil je korito, vendar brez vneme, ki jo je kazal prej. Mlahavo je sedel na stol. V njem je raslo spoznanje, da je z zadnjim dejanjem še bolj poslabšal svoj položaj. Osramolil je samega sebe. Obnašal se je kot otrok, ko je hotel premagati svojo zrcalno sliko. Rešiti se je hotel samote in se je še globlje potopil vanjo. Lahko je naredil karkoli je želel, nihče se ni zmenil zanj. Ostal je sam, brez odgovornosti, brez zagovora, brez kazni. Srečen bi bil, če bi ga kdo nadrl: svinja, kako se obnašaš, ga brenil, udaril v obraz. Bil bi kaznovan.

Obšla ga je slabost. Imel je občutek, da mu naraščajo telesne okončine. Pred očmi se mu je zmehljilo. Prisilil se je, da je vstal in pričel hoditi. Bal se je, da bo oslabil in ne bo več mogel vstati. Kaj bo potem z njim? Še davi je mislil, da ga bodo pogrešali odjemalci, toda zdaj se mu je že zdelo negotovo. Majcenčko je imel najraje in bil je prepričan, da bi ona prva poizvedovala, če bi se mu kaj pripetilo. Crknil bo, pa ne bo nihče vedel, dokler jih nanj ne bo opozoril vonj. Ljudje težko prenašajo smrad, laže krivico, ta v njihovih čutilih ne zapusti sledu. Na vse je pomislil, samo na konec je pozabil. Ni ga pričakoval tako hitro.

„Kaj praviš, stolček, bom še kdaj videl postajo?“

Prijel se je za naslonjalo, da bi se odpočil.

„Moral bi imeti golobe. Če bi crknil, jih ne bi nihče krmil in gotovo bi se komu zasmilili. Prijavil bi društvu za varstvo živali ali bi kar sam ukrepal. Odnos do živali – zrcalo tvojega značaja. Zdaj je že, kar je. Kaj praviš, stolček? Molčiš! Bolje tako, bolje...“

Nadaljeval je pot okoli stola, mimo peči in omare. Ni smel zaspati. Ste že kdaj poskusili prebedeti noč. Nič prijetno. Čakaš na zarjo, pa je ni, šteješ udarce zvona. Na

deželi je nočna godba bolj pestra. Naša zgodba se dogaja v mestu in U ni bil deležen te pestrosti. Tudi zvon ga ni zanimal. Čakal je na pisk dizlovke. Ta zvok mu je podvojil otožnost, toda obenem mu je puščal majhno možnost, da zapusti svoje okolje, da se osvobodi okovov, s katerimi je prikovan v samoto. Zmerom si je želel, da bi sedel v vagon in pustil za sabo preteklost. Večkrat se je že odločil: jutri pojdem! Naslednjega dne je zgodaj vstal, da bi vse pripravil za pot. V velik kovček je nametal vse, kar mu je prišlo v roke. Hišnemu svetu je napisal pismo, vanj dal najemnino za ves mesec in stanovanjske ključe ter ga vrgel v predsednikov poštni nabiralnik. Najdlje, kar je prišel, je bilo do postaje. Tam si je premislil. Ni vedel, kam naj gre. Potem se je spomnil na kup malenkosti, ki bi jih pred odhodom moral urediti in za katere ni imel več časa. Svoje potovanje je odložil za dan in se vrnil. Jezen je bil, ker je moral pismo vzeti iz nabiralnika. Bilo je težavno. Ključa ni imel. V odpiranju ključavnic pa je bil neroden, še s ključem je težko odprl večna vrata. Skozi špranjo, ki jo ima vsak nabiralnik, ni mogel potisniti roke. Vanjo je spravil le dva prsta, ki pa sta bila prekratka, da bi dosegel pismo. Pomagal si je s tresko ali sivničnikom, s katerim je bezal v spodnjo odprtino nabiralnika, ki je namenjena, da vsakdo vidi, da je dobil pošto in mu ni potrebno zaman odklepiti in zaklepiti vratac. Pismo je moralo biti naslonjeno z zgornjim koncem na zadnji steni s spodnjim pa na prednji. Nato je skozi srednjo spodnjo odprtino porinil tresko in pismo počasi približeval prstoma druge roke, ki jih je porinil skozi zgornjo razporo. Moral je zelo hiteti, ker se je bal, da bi ga kdo zalotil. Seveda bi lahko vse pojasnil. Rekel bi, da ga je pomotoma vrgel v nabiralnik. Na pismu ni bilo naslova, morali bi ga odpreti, ključiči bi dokazali, da je pismo res njegovo. Zagotovo bi ga vprašali, kam hoče poslati ključce itd. Hotel se je izogniti vprašanju. Zmerom, ko je zaslišal šum, ki ga ni sam povzročil, je potegnil roko iz nabiralnika, trsko pa skrivil v žep. Počakal je nekoliko časa in ponavadi se je izkazalo, da ni nobene nevarnosti. Jezil se je, ker se je prenačil. Pismo se je že dotikalo konci njegovih prstov, pa ga je izpustil. Ob osemih je oživila hiša, in še počasneje je napredoval. Mučil ga je tudi strah, da bo prišel predsednik in opazil pismo. Rešen bi bil strahu in dela, toda moral bi vse razložiti. Kot se je poznal, tega ne bi naredil spretno. Predsednik ga ne bi razumel in stvar bi se še bolj zapletla. Včasih se je tako ujezil, da se je hotel dokončno odpeljati iz svojega mesta, toda ostal je doma. Ko je pismo zbežal do prstov, ga je z njima kot s pinceto potegnil iz reže. Prsta sta bila popraskana in na členkih odrgnjena do kosti. Doma si je z roko obvezal in nadaljeval z življenjem, kot da se ni nič zgodilo. Vsakdanjost je prekinil, ko se je znova odpravil na postajo. Zaradi rednosti svojih pobegov (vrstili so se vsake tri mesece) tudi ti niso več predstavljali spremembe. Že tisti dan, ko se je odločil, da se bo odpeljal, je vedel, kako se bo vse končalo. Vseeno pa je naslednjega dne šel na postajo.

Poznal je vsako podrobnost svojega življenja. Pobege, nabiranje, premoga, samoto, vse. Ni si mogel predstavljati, da se bo kaj spremenilo. Na osebo ali dogodek, ki spreminja tok dogodkov v romanih, filmih, dramah, življenju, ni računal niti ni vedel, da obstaja, ker še nikoli ni prebral, videl, doživel tovrstne stvari. Bil je odvisen od svoje domišljije, ki pa mi ni dopuščala razkošnosti. Živel je, ker ni vedel, kaj bi drugega naredil kot to. Ste pomislili na samomor. Ni se ukvarjal s to mislijo. Ne vem, kako bi se obnašal če bi njegove sive celice obdelale to snov.

Lahko bi misel ovrgel kot absurdno ali bi jo pa popolnoma osvojil in jo smatral kot nov pobeg iz samote, z razliko da ni vrnitve. Reagirati bi tako, kot bi mu narekovalo duševno stanje. Napak je storil, ko si ni nabavil golobov. Ti bi izpolnili njegovo življenje. Imel je premog, toda neživa materija mu ni mogla pomagati. Potrebovala je več milijonov let, da je postala taka kot je in ni mogel pričakovati, da bi se njemu na ljubo spremenila v nekaj letih. Golobi so podvrženi hitrejšim zakonom narave. Imel bi koga, ki bi mu lahko izkazal svojo ljubezen in bil bi deležen hvaležnosti – živalske.

Zaslišal je pisk lokomotive. Imel je občutek, da ga nekaj duši, ni pa vedel, ali je nova oblika telesne slabosti ali pa je samo pisk zbudil otožnost v njem. Koža se mu je

naježila. Čutil je, kako mu nekaj hladnega leze po hrbtu navzgor. Tresla ga je mrzlica. Pospešil je korak, da bi se ogrel. V trenutku se je spomnil, da je pozabil večerjati. Kako je mogel kaj takega pozabiti! Odgovor je bil preprost: Majcenčka.

„Mislim sem že, da me bo konec, pa samo jedel nisem. Kako sem nor! Taka babnica me že ne bo spravila pod rušo. Upam, da ne bo prišlo tako daleč, da si bom moral napraviti urnik za vsako malenkost. Dovolj dela imam s premogom. Ne morem si zapomniti niti teh pet ku ..., ne vem niti, koliko jih je. Kaj praviš ti k temu?“

Vprašujoče je pogledal stol, ki mu ni odgovoril, kot bi tudi pričakovali od stola. Vseeno pa ga je U razumel ali si je vsaj domišljjal, da ga razume.

„Praviš, da sem bolan. Kako moreš kaj takega trditi! Sam si videl, da sem pozabil jesti. To je edini vzrok. Da sam sebi lažem! Ne bom se prepiral s teboj. Jedel bom in ti dokazal, da se motiš.“

Stopil je k omari in začel iskati hrano. Imel je navado, da v omari shranjuje hrano za ves teden. Police, na katerih je ležala, je razdelil na sedem delov, vsak del pa še na tri prostore: za zajtrk, kosilo in večerjo. Ta razdelitev mu je preprečila, da bi zaužil več hrane, kot je mislil, da potrebuje. Napočil je trenutek, da opišem omaro, ki ni neposredno kot stol povezana z U-jevim življenjem, je le neke vrste opazovalec, morda tudi U-jev nasprotnik. Omara je bila lesena škatlja, ki je bila tako visoka, da U, če je stegnil roki in stopil na prste, ni segel do vrha. Dolga je bila približno tako kot visoka. Znotraj je bila razdeljena s policami, ki jih je U lahko prestavljal, tako da je premaknil palico, na kateri je počivala deska, v višjo ali nižjo lego. Police so bile pokrite z ovojnim papirjem. Na dnu omare je imel zložene vreče in lopato. Na prvi polici je shranjeval hrano. To zapovrstje ni bilo slučajno. Bil je trdno prepričan, da je hrana zrasla iz njegovega dela, kar ni povsem držalo. Že nekaj let je koristil pokojnino, ki ni imela nobene zveze z zbiranjem premoga. Spet dokaz nezanesljive duhovne materije. V srednjem delu je hranil obleko: perilo, srajci, hlače in suknjič. Ta del je bil prepojen z naftalinom. Zanj je bilo nemoralno, da bi vso svojo garderobo prepustil na milost in nemilost moljem. Na teh živalicah je preizkušal svojo duhovno moč. Zdelo se mu je nemogoče, da bi ga metulj, ki nima niti milijoninke njegovih možganov, prekosil in mu požrl obleko. Predzadnja polica je bila prazna. Na zadnji, kamor U ni segel in ni vedel, kako je tja lahko sploh kaj postavil, ne da bi uporabil lestve, ki je ni posedoval, so stale konzerve. Oboževal jih je, obenem pa jih je mrzil, ker so bile ošabne. Zmerom, ko jih je zagledal, so ga navdajale z mešanimi občutki. Večkrat jih je že poskušal ogovoriti – zaman. Kričal je nanje, jih ozmerjal, one pa niso kazale nobenega učinka. Nobena njegova grožnja, prošnja jih ni dosegla. Hotel jih je z lopato vreči s police. Vendar dlje kot do poskusa ni prišel. V zadnjem trenutku si je premislil. Ni jim mogel do živega.

Predalček, v katerem je U iskal hrano, je bil prazen. Domneval je, da jo je v svoji ihtavosti položil na drugo polico. Preiskati je hotel vso omaro, takrat pa je zagledal konzerve. Zaloputnil je vrata, a jim ni mogel ubežati. Bile so pred njim, za njim, povsod. Iz vogalov sobe so lezele proti njemu in ga dušile. S hladno vodo si je umil obraz, in prikazni so izginile. Odhitel je k omari, jo odprl in se zarezal. Pogled na pločevinaste škatlje ga je pomiril. Bal se je že, da jih ne bo več. Mrzil jih je, toda brez njih ni mogel živeti. Obstajal je še majhen up, da jih bo nekoč vendarle dosegel.

„Kaj je le danes z mano? Vsaka stvar mi spodleti. Kaj praviš stolček? Da je vsak dan enak! Dokler me potrebujete, sem vam dober, ko bi pa jaz kaj hotel od vas, me pa ne poznate. Še huje, strežete mi celo po življenju. Kakšen je ta svet! Sami smo krivi, da je tak. VAsk misli samo nase. Poglej si samo Majcenčko. Zdaj vem! Skozi zastor me je opazovala, ko sem prišel. Nikamor ni šla. Vedela je, da sem pred vrati, in ni hotela odpreti. Ni pa bila sposobna mi to povedati v obraz. Ne bom ji več nosil premoga! Še uslugo ji bom naredil s tem. Kaj mi mar! Nobenemu ga ne bom več nosil. Naj me še toliko prosijo, ostal bom pri svojem. Ni potrebno, da jim povem pravi vzrok. Prestar sem, bom rekel.“

Stopil je k steni, kjer je visel vozni red, ga snel in vrgel v peč. Opazoval je, kako so zublji lakomno požirali papir. Ostal je le kupček črne gmote, ki se je sesula v prah. Žal mu je bilo zanj. Zakuril je svojo edino povezavo s svetom. Njegovi upi v boljšo prihodnost so se sesuli v pepel.

„Pomagaj mi! Kaj naj naredim zdaj? Povej mi, poveeee!“

Čutil je, kako se je v njem nekaj porušilo. Ste že imeli kdaj tak občutek? Nekaj velikega ste pričakovali od dneva, in potem je potekel kot vsak drugi. U je zgrabil za pogrebač in začel z vso silo udrihati po žerjavici. Iskre so mu zasmodile kosmato roko. V svojem besu ni čutil ničesar. Videl je le rdečo gmoto, ki se je drobila pod njegovimi udarci. Hitro se je utrudil. Ves zasopihan se je zvalil v naslonjač. Ni dobil dovolj kisika, zato je sunkovito odpiral usta in hlatal po zraku. Vsakič, ko je hlatal, je z zgornjo čeljustjo udaril po spodnji kot pes, ki lovi nadležen mrčes. Odpel si je srajco, da bi lažje dihal. Skušal je zajeti zrak samo skozi nos, vendar ga je bilo premalo. Postalo mu je slabo, kot potapljaču, ki je že predolgo pod vodo. Srce mu je razbijalo v grlu, glavi, želodcu itd. . . . Po sobi se je razglegalo bobnenje črpalke, ki je dovajla kri njegovemu telesu. Prste je zasadil v stranice stola. Počasi se je njegovo telo umirilo. Obležal je kot mrtev. Glava mu je zdrnila na ramo. . . Iz koticov ust mu je tekla kri, pomešana s slino. U je hotel spregovoriti, iztisnil pa je le nekaj nerazumljivih glasov. Z vso silo, ki jo je še posedoval, se je zravnal in si z rokavom obrisal usta. Neverno je bolščal v rdeč madež na svetli tkanini. Spoznal je, da se je ugriznil v ustnice.

„Zakaj sem ga le zažgal? Zgorel je kar tako, kot navaden kos papirja. Stalo me je mnogo truda, da sem ga naredil. Zveni noro, a bil sem prepričan, da ne bo zgorel. Vsaj upr bi se lahko! Napravil si bom novega. Zdaj si. . .“

Poskusil je vstati, vendar ga telesni deli niso ubogali. Niti tako daleč ni prišel, da bi noge postavil na tla. Premetaval se je v stolu, se odganjal z rokami, vstati ni mogel. Odločil se je, da si bo nekoliko odpočil, nato pa poskusil znova. Taka tolažba je bila zanj zelo koristna, saj jo je v kratkem pozabil za zmerom.

II.

Umril bom. Najkasneje v sedmih dneh, če lahko verjamen znanstvenikom, ki trdijo, da človek lahko brez hrane živi le sedem dni. Morda pa to zame ne drži. Zmerom sem bil zadovoljen z majhnim. Zakaj bi se moril, pomagal mi ne bo nihče, če držim dva, tri ali osem dni. Ne morem se premikati. Niti ust ne morem odpreti, da bi zakričal, kar pa bi bilo brezupno, ker ne bi nobenega priklical na pomoč. Samo diham še. Kako dolgo? Rad bi spremenil položaj glave, pa ne gre. Vidim le kos stropa, ki ga luč dela še bolj odvratnega. Pajčevina je v kotu. Škoda, da ni pajka. Po vsej verjetnosti ga moti luč, in se je zavlekel v svojo luknjo ter spi, če pajki sploh spijo. Nečesa sem se spomnil. Pred leti sem videl enako pajčevino, morda je bila ista. Ne, v tej sobi takrat nisem stanoval, morda . . . ni važno. Na tisti je ždel pajk križevac, ne, to si samo domišljam, ni bil križevac, bil je čisto navaden pajek, brez imena. Opazoval je svojo žrtev. Muha je že nekaj časa krožila okoli mreže. Zakaj? Morda je hotela izzvati nevarnost. Ne bi rekel, da je muha sposobna takega miselnega dela. Zmerom bliže jo je obletavala. Že nekajkrat sem mislil, da se bo ujela vanjo, pa se ni. Spet jo je obletela, dosti dlje kot pred kratkim. Ko je bila na višini mreže, se je obrnila, naredila je majhen polkrog proti njej, takrat se je zgodilo – ujela se je vanjo. Pajek je moral čutiti, da se je nekaj ujelo v njegovo past, toda ni se zmenil. Pustil je muho, da se je borila z mrežo in še bolj zapletla vanjo. Kaj je bilo potem z njo? Čudno, pozabil sem. Zdaj se mi zdi celo neverjetno, da sem doživel to. Morda sem si ob pogledu na pajčevino samo domišljal, da sem videl tak boj. Tudi jaz bi se moral nekako zoperstaviti usodi. Z rokami bi se moral trdno oprijeti stola, se privzdigniti in odriniti. Padel bi na tla in se splazil do vrat. Same utvare, niti s prstom ne morem migniti. Če bi zdaj kdo stal pred vrati, ga ne bi mogel priklicati. Mislil bi, da ni nobenega doma. Moram zapreti oči. Ta belina me je popolnoma oslepila. Tako je bolje. Tema. Lahko bi bilo še slabše kot je. Nad mojim ležiščem se ne morem pritoževati. Samo moja lega je nerodna. Roke so mi odmrle. Zebe me. Moral bi zakuriti. Ha, domišlim se samih stvari, ki so neizvedljive. Bolje, da se ne skušam več spomniti, kako bi si pomagal. Naj bo, kar je! Vse življenje sem delal po tem pravilu. Kolikor se lahko spomnim. Z otroških let malo. Kakšen je bil oče? Ne vem, gotovo je bil velik, močan in me je imel rad. Morda ga sploh nisem poznal. Pravijo, da si vsak človek najbolj zapomni starše.

Mater, a njej nimam predstave. Težje si predstavljam ženski obraz kot moškega. Zrasel sem v sirotišnici, to bo še najbolj prav. Ničesar se ne spomnim. Mesto, da, da . . . bilo je neko mesto, ne to, v katerem živim zdaj, mnogo večje. Bil sem še majhen. Izgubil sem se. Hodil sem po ulicah. Iskal sem nekaj. Tržnico, zdaj vem, imel sem denar in tam so prodajali turški med, hotel sem si ga kupiti. Hodil sem in hodil in se zmerom bolj oddaljeval. Od česa sem se oddaljeval? Bilo je vroče. Bilo nas je več otrok. Vsi smo nosili modro progaste majice . . . ne, lažem, nismo bili enako oblečeni. Tiste ulice ne bom nikoli pozabil. Bila je široka, tlakovana z belim kamenjem. Na koncu je bil trg. Tam je stalo mnogo vpreg. Črni, beli, rjavi konji so bili privezani k ograji. Bakrene ploščice na njihovih prsih so žarele kot lučke, grivo so imeli spleteno v čopke in prevezano z belimi, modrimi, rdečimi trakovi. Najlepši med njimi je bil lisec. Ponosno je stal na razkremenih nogah in opletal z repom. Glavo je imel povešeno na prsi, sunkovito jo je dvignil, tako da je vsa oprema zazvončkljala. K njemu je stopil kmet in ga potrepljal po vratu. Jaz bi bil dal vse, da bi se ga lahko dotaknil. Bil sem že zelo blizu. V prsih me je peklo od hitre hoje. Takrat sem začutil, kako me je nekdo zgrabil za vrat in me vzdignil s tal. Bila je sestra Angela. Njene oči za naočniki so se iskrole od jeze. Kričala je name. Ne vem zakaj? Imela je redke zobe in zmerom, ko se je ujezila, ji je slina silila skozi nje. Okoli naju se je nabrala kopica ljudi in se smejala. Sestra Angela me je postavila na tla in me odvlekla v obratni smeri kot sem hotel. Obrnil sem galavo in z očmi požiral lisca, ki me je z začudenjem opazoval, se prestopil in se ponovno posvetil hrani. Sestra Angela? Ne poznam te osebe niti se mi ne zdi verjetno, da bi jo poznal kdajkoli prej. Žarnica noče in noče ugasniti. Ta svetloba me je izsušila, počutim se kot školjka ki je po oseki obležala na soncu. Pravijo, da pregori žica, če jo dovolj dolgo kuriš. Ni videti, da bi bila kje žica. Vse je ena sama svetleča žoga. Oči bi si moral pokriti s cunjjo, pa me ne bi več bolela. Požirek vode, samo enega bi naredil. Voda je nekaj krasnega . . . hladna, sveža in kako diši. Pustil bi, da mi teče po bradi, vratu in prsih. Kapljice bi me hladile. Najboljša je studenčnica. Studenec . . . ki mu ne vidiš dna . . . samo domnevas, da je v globini voda. Temen je in obraščen z zelenim mahom. Izpil bi vedro vode. Ohladila bi mi razgreto grlo in v želodcu bi mi postalo prijetno. Če si žejen, ne smeš vliti vode vase. Spiti moraš požirek za požirkom in vsakega pustiti nekaj trenutkov v ustih, nato pa z jezikom pritisniti na nebo, tako da se voda razleze po votlini in ti počuegeta jeziček, komaj takrat pustiš, da ti steče po žrelu. Če bom še dolgo mislil na vodo, se mi bo zmešalo. Koliko je ura? Kakšno vprašanje, kot da bi čas zame bil pomemben. Čakam in čakam. To je besedilo pesmi. Vrag jo vzemi. Zmerom sem mislil, da ne bom umrl v tej sobi. Najraje bi umrl med ljudmi, na cesti . . . to bi gledali, bil bi v središču pozornosti. Kdo je to . . . bi se spraševali. Tako kot stvari stojijo zdaj, se ne bo nihče spraševal. Nobenega ne poznam in nihče ne pozna mene. Gospa Majcenova, ta kača! Ona je kriva vsega. Nekdo me vendar mora pogrešati, saj živim med ljudmi in ne v puščavi. V hiši bodo gotovo opazili, da me ni na spregled. Morajo! Morda so že opazili in bo zdaj zdaj prišel zdravnik. Nekdo trka! Za vrata, zakaj sopem tako glasno! Nekdo stoji pred vrati. Ne, nobenega ni. Tako hitro pa spet ne gre. Kako dolgo že ležim? Nekaj ur, nekaj dni? Skozi papir ne pronica niti malo svetlobe. Zakaj sem ga prilepil? Zaradi otrok, vedno so zijali v sobo. Pregarjal sem jih in se jezil nanje, ker so se mi režali. Nisem si mislil, da me bo tako hudo doletelo. Kaj če bi molil . . . pravijo, da vsakdo v najhujši uri kliče boga. Bog, bog, kaj je to bog. Zakaj človek zmerom potrebuje nekaj, česar ne razume, da bi si razložil razumljive stvari. Ne verjamen v boga, nikoli nisem. Že kot otrok, ko sem bral Sveto pismo, nisem verjel v resničnost zgodb. Jezus, kralj Peter – sami nadarjeni otroci. Se danes se spominjam, kako so ga opevali. Sestra Angela mu je rekla Peterček, kot da bi bil njen sin. Vrag si vedi, če ni imela nezakonskega pamža. Venomer je zalezovala kaplana. On okrogel kot sod, ona pa taka kot trlica. Ko je rekla Peterček, je skremžila obraz, kot da ji gre na jok, pri čem pa ji je slina siknila skozi redke zobe. Če mislim nanjo, se mi zdi, da sem jo vendarle

poznal. Pela je zelo rada. V cerkvi se je njo najbolj slišalo. Odpirala je usta, da so se ji videli zobje od sprednjih pa do modrostnih. Sovražim jo! Ko samo ne bi bil žefen. Moram osvoboditi roko. Samo stegniti bi jo moral in odpreti pipo, potem bi s prstom stisnil curek in si ga usmeril v usta. Kapljice s pipe padajo v korito. Slišim jih, kako udarjajo po lošču. Na robu krožne odprtine se nabere majhna kapljica, ki se veča, postane težja in štrbunkne v globino. Tok, tok... tok. Na živce mi gre to udarjanje. V tišini je še bolj nadležno. Ne gre. V rokah nimam občutka, kot da ne bi obstajali. Ena... dve... tri... štiri... Ne bom jih štel. Škoda, da ne morem govoriti s stolom. Preživel me bo. Žima, blago in les me bodo preživeli. Kaj je le s sestro Angelo? Gotovo je umrla. Že takrat je bila krepko čez petdeset. Kot sova je vihrala skozi hodnike. Ko smo jo najmanj pričakovali, se je prikazala in nas razgnala. Prepričana je bila, da se pogovarjamo o samih nespodobnostih, čeprav smo le sedeli v krogu in igrali cvenk. Tovariši me niso cenili. Če sem se jim pridružil, jim je bilo prav enako prav kot če se jim nisem. Nikoli me niso vabili. Jaz pa sem bil preplah, da bi se jim vsiljeval. Danes se mi zdi, da me je sestra Angela imela najraje od vseh. Res, da je name najbolj kričala, toda tako je izražala ljubezen, drugače ni znala. Samo enkrat, bilo je zvečer, me je poklicala k sebi, me pobožala po glavi in rekla, ti boš dober pastir. Nisem jo razumel, takrat ne, zato pa jo danes tem bolj. Vsi kleriki so si enaki: zmerom iščejo žrtve za svojo organizacijo. Izkoristijo vsak trenutek, da te pridobijo... Dobro, da so jim postrigli peruti. Iz vsega delajo kapital. Iz rojstva in smrti, za oboje jim moraš plačati – krščansko človekoljubje. Sicer pa so danes vsi enaki, samo da drugi ne hlinijo v taki meri. Ljubezen, prijatelji, vse je naprodaj. Jaz imam denar, pa mi nič ne pomaga.

Prepozno sem spoznal, kako je pomemben. Morda pa le nil! Če bi si bil zanj kupil prijatelja, bi me zdaj pustil poginiti. Računal bi, da bo dedoval. Ničesar ni nad iskrenostjo in ljubeznijo. Govorim o stvarih, ki jih ne poznam. Nikoli nisem imel osebe, ki bi jo bil ljubil. Zdaj bi ljubil vsakega, ki bi mi dal kozarec vode. Spet sem pri vodi. Te kapljice se zmeraj udarjajo po koritu. Kaže, da je včeraj... zakaj včeraj, kaj pa če je bilo predvčerajšnjim ali pred dvema urama. Lahko bi štel kaplje in na ta način ugotovil čas. Šestdeset kapljic ena minuta. Šestkrat nič je nič... šestkrat šest je šestinštrideset... dve ničli... tri tisoč šesto... v enem dnevu jih pade dvakrat šest je dvanajst... ne gre na pamet. Okrog stotisoč jih bo. Domneval sem, da jih je več. Danes bi moral iti na postajo po premog. Zadnje čase sem se tam še najbolje počutil. Bilo je zmeraj polno ljudi. Niso me opazili, preveč zahtevam od njih. Hiteli so sem in tja. Včasih sem sedel v čakalnici in jih opazoval. Prihajali so zmerom novi, nikoli nisem videl dvakrat enega in istega, morda sem ga videl, pa se mi je zdel le drugačen. Razdelil sem jih v tri skupine. Eni so brali časnik in reševali križanke, nadlegovali so svoje sosede, ker se niso spomnili imen rok, krajev, mest. Drugi spet so neutrudno jedli, neki pa so samo posedali, se ozirali na uro in čakali. Slednji so se mi zdeli najbolj obžalovanja vredni. Z očmi so požirali veliko kolodvorsko uro in jo primerjali s svojo na roki. Bili so zelo dosledni, dva ali celo trikrat so odhiteli na peron, da bi se prepričali, kdaj odpelje njihov vlak. Nekateri od njih so si tudi kupili časnik, vendar niso uspeli prebrati vrstice. Strmeli so v kos papirja kot prej v tla. Zmerom so se pustili zmotiti... Ko je vstopil novinec, so pogledali vanj in nehote spet na uro, enako je bilo, če je zapiskala lokomotiva. Po navadi so se ti ljudje že mnogo časa pred odhodom vlaka odpravili na peron. Zdelo se jim je, da jim bo čas na ta način hitreje potekel. Drugačni so bili prežvekovalci. Da... to je pravi izraz zanje. Sedeli so po klopih in žrli kot krave. Ko jim je zmanjkalo, so šli po novo zalogo k stojnici. Čeljusti so jim mlele kot mlinski kamni in potisnile zalogaj od leve k desni ličnici, tako da so jim te nabrekli. Oblizovali so si mastne prste in potem so zgrabili za steklenico piva, ki je stala na tleh. Zeleno steklo je bilo rosno. Po vratu steklenice so drsele kapljice in puščale srage. Z desnico so objeli trup steklenice in si jo nastavili k ustom. Ustnice so obkrožile steklo, samo zgoraj so pustile majhno odprtino za zrak. Hladna tekočina jim je zaklokotala v grlu. Jabolko jim je skakalo gor in dol kot bat parnega stroja, ko so jo izpraznili, so si s hrbtno stranjo roke obrisali

penasta usta. Kako suha usta imam. In ta grenak okus, ne niti ni tako grenak. Kovinski okus se mu reče. Skozi nos ne morem dihati, odprl bom usta. Ne vem, morda so že ves čas odprta. Imam občutek, da mi na prsih leži kamen. Vsakič, ko vdihnem, zajamem premalo zraka. V prsih me skeli. Nobenemu ne bo mar, ko bom umrl. Vrgli me bodo v jamo... konec. Vroče je. Srajca je mokra in se mi lepi na telo. Zanimivo, potim se, usta pa so suha. Dolgo ne bom zdržal v tem položaju. Govorim, ko da bi si lahko pomagal. Ne bom zdržal. Grozno je vedeti, da si prepuščen na milost ali nemilost... komu? Neznancem, za katere ne veš, ali obstajajo. Vse je prazno, neosebno, kot da bi bil sam na svetu. Ne, ni tako... upam še zmeraj... vdrli bodo v stanovanje... rešen bom! Počutim se lahkega... plavam po zraku... žge me v prsih... boli... pomagajte! Joooo...

Konec.

U je umrl.

KONECI.

Udarjaš po postelji uvelih cvetov,
saj ti nič nočem...
še malo in glava bo padla name,
tvoja modrost
bo v mojem naročju dremala.
Dal si mi jo.
Zabetoniraj si cvetni prah v ušesih,
napni železni poti,
napni železne mreže
čez lase,
vetra ne bo nikoli več,
jutri, v celici,
bom iskala poti
do domačih gred,
vrbovih šib,
zaman, zaman...

KONEC – A? B?

Ostanek dotikov zame
in odpadejo drobni list,
rumeni listi.
Čakam na prebujanje
zamotane vesti v meni,
čudne vesti.
Kričim čez odejo,
sama v majavi postelji,
postelji – kauč.
Knjižni hrbti preklinjajo
podolžne sence na tleh,
na preprogi.
Skozi iglo prodim modrikasta svetloba,
išče svoje sanje.
Neki lasje valovijo in me
zbadajo,
ubijajo...

JEDILNI LIST

Beefsteak tatar
z obloženo žemljo
na tržaški način.
Kozlarija,
saj tega sploh ni
v jedilnem listu.
Potem bom pa raje
ocvrt embrio
s francosko solato.
Bedak,
baba je komaj
v četrtem mesecu
in ga ni več kot za pest.

Francosko solato sicer lahko,
če te je volja prežvekovati
prestan krompir
s smrdljivo majonezo.
Spomni se lačnih v Indiji
in požri vse, kar je
na jedilnem listu.

SAM

Brezmejna neskončnost otožnosti
me je vsrkala vase
in pustila
na obali izmaličenih lobanj.
Sam . . . sam . . .
le velika senca Smrti
se mi smehlja
in se zajeda v mojo dušo,
čutim jo povsod,
le njo,
ki se smehlja mi s svojo senco
in s praznino nemih ust,
masti se z mojo dušo.
Sam . . . sam . . . sam sem
in njena senca.

Karel Prus

portret mire ali kje sem v sedemnajstem trenutku

mi zgornjo
roko čisto v sklepu
potem si bomo morda
izmislili novo igro
ker je gospod
ustvaril najprej nebo
nato zemljo oh
zemljičo da

če bi sprevodnik

če bi sprevodnik ne imel
obešene torbe okrog vratu
bi mu ne pokazal karte
če bi sprevodnik ne povedal
vsega o karoseriji črnega
avtomobila bi ga vprašal kam
zavije vlak na prvem ovinku
če bi sprevodnik ne stopal
z desno nogo naprej bi se
odpeljal v istanbul

milan osrajnik

konec prihaja

(I)

zven kaplje
čisti noči
zvoki z zvezd

oddaljeni daleč
vstran
edino kar
nam daje
fantazijo

mislim na sonce
ali misli o meni
o sebi
ne
ne preiščuj

konec
žar je mrtev
v brezmejnosti odkritij
premikanja
stoji obraz
zrezajoč za novim

stopi sem
dež kriči
nemo se reži
verjemi

saj moraš
išči
najdi
ne-nikoli

(II)

brez oči
brez
nosu
pa govori
v globinah temačnosti
stoji
pa se
SMEJI
ne
reži
z brezvočnim psom
dreves
vkovanih v kaplje

plehkobnost stvari
svari
ogelj v dežju

pomeni vse

tega NE

jurij kocmut

kaj moram storiti

preden stopim do roba
prve česte moram ubiti
tistega ki mi pride
nasproti s pozdravom
besede

milan osrajnik

termiti

Stol je suho zaškripal in se zamajal, ko je kakih stotridaset kilogramov kosti, mesa in sala preneslo nanj svojo težo. Blisk. V deževnih dneh je bilo škripanje slišati skozi vso ulico, skozi vsa vrata. Tisoč radovednih obrazov je pomolilo glave prek majhnih, zaprašenih oken, nosovi so vonjali hladni zrak, ušesa so čepela nepremično, vmes pa se je kot dim cigarete vleklo drhtavo pričakovanje. Od časa do časa se je v cikcaku pretrgalo temno nebo in nekaj svetlega, bleščečega in bolečega je vedno znova obsijalo prežeče obraze. Potem so glasovi stola potihnili, užaljenost, ki je ves čas prihuljeno čakala na svojo veliko priložnost, pa je pokazala zobe. Vendar ni škripanje nikoli preslepilo napetih poslušalcev, nikdar ni moč zvoka razbila nekakšne tihe zadržanosti, tako značilne za množico čakajočih, zakaj glas suhega lesa je bil preveč jasen, da bi mu mogli zaupati.

Večkrat so se menili o tem v nizkih zakajenih sobah, da so besede še dolgo preletavale nebo, da so grla postala temnordeča od napa in ni bilo nobenega dvoma več. Pa kaj, ko so se drugega dne spet zbudili po starem, spet takšni kot vsak dan, pozabljajoči na pogovore in polni zakrknjene nezaupljivosti. Kje neki so tekale misli, kje so se podili vrtinci duha, ko je dež močil k zidu priklenjenega psa in so noseče ženske otipavale svoje orjaške, nabrekle mesene trebuhe, svoje sinove in hčere. Res so se v drobnih ustih valjale besede odrešitve, res so se stavki brez konca zvijali med sveže umitimi zobmi, toda luč ni zasijala v senčnem miru počitka, luči ni moglo biti, ker je prav tedaj noč spet napolnila praznino dneva, brezplodno praznino, ki sicer ni o ničemer odločala, a je kljub temu ponujala upanje.

In ponoči so bile vse ovce rdeče in polne skrivnostne moči, zaletave v tišini, v odsotnosti zvoka, rdeče, pa vseeno brez točno določene barve ki bi jih jasno razmejila od drugih živali in seveda od kač. Zgodilo se je, da je veliki gong na stolnici oznanil konec vihravih molitev, katerih silovitost je bila včasih že pregloboka, da bi minile brez prerekanj in pretepov, brez umorov in naravnih smrti. Toda smrt je bila le igra, čeravno precej neokusna in pohotna ob spremljavi donečega gonga, igra otrok brez staršev, brez igrač. Končnega pomena ni mogla imeti, saj ni ničesar zaključila ali dokončala, saj ni hotel nihče pomisliti nanjo in na njeno moč. Tako ni imelo nobenega smisla umreti ali se znova

roditi, zakaj smisel se je izgubljal nekje na robu verjetnosti, na robu, s katerim so označevali prehod iz negotovosti mirnega podeželskega življenja v neizpodbitnost in be n mest.

Ampak to zamolklo škripanje lesa, ki je preglasilo gong in pritegnilo ušesa, to je bilo nekaj drugega, nekaj mnogo bolj važnega in mjernega. Smisel se je ponujal sam od sebe, iz sebe, po sebi, jasen in razviden kot gorski potok. In čeprav so se oklepali nezaupljivosti, dvoma, čeprav si niso znali pojasniti ničesar, kar je bilo v zvezi z glasovi lesa, čeprav jih je večkrat zavedlo, da so začeli peti psalme ali državno himno, je bilo gotovo, da je smisel tam, med njimi. Niti rojstvo niti smrt se nista mešala zraven s svojim pridihom pokvarjenosti in nesnažnosti, nobene usodne kretnje si ni bilo moč misliti, nobenega giba, nobenega šepajočega koraka, sploh ničesar, kar bi zavedlo njihovo razsodnost na mehka tla.

Skoraj dva metra visoko so bili naloženi kilogrami kosti, mesa in sala, če ne upoštevamo stola, ki je tudi imel svojo višino. Zvitonesramen pogled je predril okensko steklo in odhitel po temnih strehah, po nasipih in drevju. Čez grič je tekla bodeča žica, za njo je bil širok pas ožgane trave, kakih sto metrov naprej pa spet žica. Od vsega sveta ločena dežela. Grmenje topov in zavijanje letalskih motorjev, železniška postaja z gnučami premraženih izseljencev, visoki zidovi vojašnic. Spodaj na tlakovanem dvorišču sta sedela fant in dekle. On jo je objemal okrog ramen, stiskal je glavo tesno k njeni, da bi bolje čutil toploto bližino, od časa do časa je pljunil daleč na drugo stran. Mogoče sta kaj govorila, šepetala v tesnem objemu, nemara sta si pripovedovala o morju, o soncu, o sanjah ali o stari mami, ampak verjetneje je, da sta molčala, zakaj silni hrup bi najbrž udušil vsak pogovor. Nedaleč stran je padla bomba in razrila del dvoriščenega tlaka, da je kamenje letelo daleč naokrog, toda njiju to ni motilo in se nista zganila, še pogledati se jima ni ljubilo, ali je kje v bližini kdo mrtev. Težki stroji pa so letali nad njima in trgali atome zraka vsaksebi, kot da na vsem svetu ni bolj pomembnih reči od zračnih poletov, kot da je jekleno grmenje edina možnost obstoja in poslednje merilo vsemu življenju, vegetaciji, trpnosti, končnosti.

Oni so se med tem nerodno režali, z rokami so se praskali po razgretih mednožjih, a njihova zadrega ni bila zato nič manjša, še celo stopnjevala se je iz minute v minuto. Nobenega povoda ni bilo, ki bi zavoljo njega mogli prekiniti ta mučni položaj, nobenega znaka za prihod česa novega in lahkotnejšega. Ščasoma je njihova sapa postala vse težja, čeprav so se silovito trudili, da bi to nekako prikrili, zakopali globoko v prsi, v pljuča in grlo, toda bedasti občutki so jim začeli siliti v razrahljane odvodnice. Bedasti občutki s svojo lepljivo površino, s svojim smrdečim zadahom, z živo barvo jakobčkov. In navsezadnje se je zgodilo nekaj povsem o ičajnega. Pozabili so na svojo priučeno zadržanost in se predali silam narave.

Če so zato letalski motorji še glasneje zavijali v težkih oblakih penastega dima, jim ni bilo mar, kajti saje so padale daleč stran od njih in njihovega početja. Črni prah je sedal po marmornatih spomenikih, po kamnitih postavah konjenikov in mislecev, po nagrobnih ploščah z zlatimi črkami, po kapelicah že zdavnaj pozabljenih svetnikov. Na železniški postaji so se ljudje gnetli tik ob tirih. S cviljenjem in sopihanjem je ustavljaljoči se vlak pospremil njihove pričakujoče poglede. Tako, je tam nekje od daleč, tam izza griča rekel fant, tako smo poleti strigili ovce na veliki jasi, zakaj samo ovce so nam še ostale, vse drugo je bilo daleč proč. Njegov glas je bil tih in z lahkoto je bilo moč ugotoviti, da govori s precejšnje razdalje. Toda nikogar ni bilo, ki bi hotel slišati fantov oddaljeni glas, nikogar, ki bi želel premisliti njegovo opozorilo, zakaj prav v tistem času je nastal na postaji strahovit nered, ker so se izseljenci začeli tlačiti v vagone. Tu in tam je kdo padel, ker ga je večina odrinila, da bi mu odvzela njegove pravice, toda že v naslednjem trenutku se je spet pobral in se z ihto zapodil v gnečo. Neko bleščeče ponikljano letalo je zašlo bogve od kje in je sem pa tja spustilo kakšen rafal na množico, da so drobni oblaki dima ovili postajo kot nekakšen venec božje naklonjenosti. Odstotek zadetih je bil razmeroma majhen glede na možnosti, ki jih je imel xpilot. Bila je jesen in na grobem betonu se je valjalo nekaj rumenih listov.

Pod težkimi nogami je bilo slišati kovinske zvoke, čisto drugačne od običajnega škripanja lesa, mnogo glasnejše in

mного bolj ostre. Torej so se pojavili tudi termiti? Nemara so že razžrli stol. Obupno so se kosti, meso in koža poskušali znebiti sala, maščobe, obupno, vendar brez upanja, zakaj salo se je trdovratno držalo za bojno črto. Teža se ni zmanjšala niti za gram in morebitnost, da vse skupaj zgurni na ladijska tla, je bila navzlic vložnim silam vse večja. Iskaje rešitve iz mučnega položaja so oči drsele po kuhinjskem pohištvu, po popackani sivi mizi v kotu, po viseči omari z drsnimi vrati, po plinskem kurilniku in po zbledelih tapetah na steni. A stol je bil samo eden in edini, pa še tega so se lotili požrešni termiti, čeprav bi lahko z enakim zadovoljstvom naskočili mizo ali visečo omaro. Obup. In polagoma je postajalo jasno, da bo treba prekiniti pogled skozi okno, da bo potrebno sestopiti s stola in opustiti nadaljne poskuse iskanja. Potem bo ostal samo še sluh, grmenje debelih bert in bombnih eksplozij, drdranje strojnih pušk in mehko pačanje topih teles. Ali pa nemara trd palec na poribana tla. Orgije je bilo nenadoma konec in nosovi so se divje napeli v vonju velikega pričakovanja. Grmenje topov je zdrsnilo v tišino za gričem, letala pa so odletela na jug. Lastovke zgodnje zime. Zgodba je visela v zraku, zgodba o živem človeškem telesu, ki je padlo s stola, zgodba o termitih in bukovem lesu, o ladijskem podu in o plinski peči. Morebiti tudi o krematoriju. Toda telo ni padlo in zgodba je s koncem prehitela začetek. Pravzaprav se je zgodilo sledeče: težka, zalita noga, brez mišic in skoroda brez moči, obuta v debelo volno nogavico, v velik planinski čevlji, skrita pod široko hlačnico iz črnega žameta in poraščena s krepkimi rdečimi kocinami, je položila svojo gmoto na tla. Potem, ko se je vse skupaj še enkrat ponovilo, so od otrplosti zardele roke prijele stol in ga priblizale očem.

KRATKA UGOTOVITEV: Natančna razčlenitev je pokazala, da je bil predmet raziskave nepoškodovan, kar pomeni, da nobeden od zunanjih dejavnikov ni mogel učinkovati nanj preko običajne stopnje, ali z drugimi besedami, razmerje med predmetom in zunanjimi vzroki se ni bistveno spremenilo na škodo obstojnosti predmeta. To pa pomeni, da do možne poškodbe ni prišlo, pri čemer seveda ni primerno misliti, da do le-te sploh ne more priti, kajti predmet te vrste se zunanjim vplivom nikakor ne more docela odtegniti. Iz navedenega sledi, da so izsledki raziskave vsekakor ugodni.

Pod oknom je reklo dekle: svinja! Potem je neki turistični vodič pripeljal skupino starcev in stark gledat ostanke porušenih templjev, prevlečene z debelimi plastmi blata in trave. Oh, very nice. Yes, wonderful. Oh, beautiful. Yes, fantastic. Ohhhhhh! Yes! Pohlepne oči so hotele pogoltniti vso človeško zgodovino hkrati in jo zgnesti v majhno sivo kepo, ki bi jo bilo potem moč vtakniti v torbico ali kar v hlačni žep. Z vrtajočimi pogledi so brodirali po mrtvi mlakuži tisočletij, kakor da je od tega odvisna njihova dobra prebava, paberkovali so po razpadajočih razvalinah in si umišljali, da gledajo stvaritve svojih velikih in slavnih prednikov, da spoznavajo temelje svojega zgodovinskega rojstva in da so prav zato boljši in pametnejši od praočetov. Potem je vlak potegnil in dolina se je napolnila s smrdečim dimom pa s cviljenjem železnih koles, ki so se drgnila ob tračnice. Za hip je dim zakril tudi skupino turistov in staro kamenje templjev, bel dim, sestavljen iz milijona drobnih oblakov. Ko so se pričele meglice dima redčiti, je prvič tistega dne posijalo sonce. In popustila je napetost, ki je dotlej mučila ljudi, razpuhtela se je misel o zgodbi, o novi otroški igri, katere žrtve naj bi postali vsi. Na ovinku pri Rdečem potoku se je prikazal srednjevelik tank.

V tistem času jih je nekaj sedelo v gostilni in gledalo, kako šepavi natakars drsa okrog točilne mize proti kuhinji. Od časa do časa je poskočil kot bi ga skrita vzmet dvignila od tal in vsem je bilo jasno, da s svojimi načetimi živci ne more več dolgo vztrajati na najboljšem izmed svetov. Bili so dnevi, ko so se temu režali s svojimi debelimi in razritimi, čeravno na nek način ubranjeni glasovi, ampak tokrat jih je nekakšna zlobna jeza zgrabila za grla, da so samo prežali drug na drugega v popolni nemoči, v besnem obupu. Jezni in užaljeni, da se ni nič zgodilo, dasi je bila priložnost tako izjemna, tako enkratna, tako primerna, tako priročna, tako sijajno v pravi čas položena, so premetavali sem in tja svoje sive, zdolgočasene misli. In če bi se v tistem dolgem trenutku znašel v bližini kdo, ki bi bil primeren, da se nanj

sesede ves njihov težki bes, bi to sprejeli z neznanskim olajšanjem, z divjim, praižvornim veseljem.

Zunaj pa je divjala poslednja bitka in priostreni, skozi debelo okensko steklo prodirajoči pogled, je božal kadeče se jeklo tankovskih razbitin, je brodiral po globinah granatnih kraterjev, je vonjal smrad tisočernih različnih razstreliv. Veseli večer domačih pesmi in napevov. Oči so bile majhne, včasih sive, včasih modre, včasih rdeče, bile so zelo vsaksebi, obdane s tolstimi, brezbarvnimi vekami, z goščavo izprepletenih dlak.

Izza griča je rekel fant: Zakaj svinja, čemu zmerjanje in psovanje? Saj nismo vojaki. Sploh pa se na tem drobnem, spackanem, zaniknem, podrepniškem, zasranem, zarobljenem, sprevrnjenem, skozlanem, kmetavzarskem koščku zemlje ni zgodilo nič, za kar bi lahko kdo bil svinja ali prasec ali kaka druga nečedna žival, in tudi nič takega, zaradi česar bi kdo to ne mogel biti. Prav zato je nesmiselno poklanjati nalepke in imena v položaju, ko sploh ni jasno, komu pravzaprav pripadajo. In če smo že pri tem, zakaj ni bil svinja tisti odyatni Sigmund Freud, ki je vendar s tem začel, ki je v vsem videl le dokaz za resničnost svojih pohotnih izmišljotin? Zato, ker si ni nihče upal priznati svoje bojazni, da ima stari prenapetež nemara le prav, ko postavlja človeštvo na tako majhne noge; da je morebiti vendarle zadel najšibkejšo točko v verigi lenobnih predsodkov, ki delajo življenje udobno in nenevarno? Tokrat se je glas v valovih približeval in oddaljeval, tako, da je bilo nemogoče določiti točko, s katere govori. Prav to, namreč valovanje njegovega glasu, je nakazovalo razburjenost in nemir.

Potem je sonce spet zginilo za oblake in jelo je rositi. Po poljih so hiteli s koruzo, zakaj vreme je obetalo nevaren naliv. Iznajdljivejši so v ta namen uporabili zapuščene vojaške tovornjake in tanke, nekdo pa si je omislil celo generalov avtomobil. Drohne vodne kapljice so dajale slutiti, da bo nekoč rja pogneta te blesčeče predmete.

Ampak bitke še ni bilo konec. Še so divjali osamljeni boji in zasebni pretepi med pristaši nasprotnih strank, še so poslednja trupla iz zadnje bitke prištevali k vsoti mrtvih, še vedno je nekaj visokih častnikov pripravljalo načrte za zmagoslavni konec. Ljudje so skomigovali z rameni in se čehljali za ušesi, ker niso mogli dojeti pomena teh spopadov, toda na smeh ni šlo nikomur. Zakaj vedeli so, da bo ta jesen težka kot še nobena doslej, čutili so, da je njihov obstoj ogrožen, da je njihovo imetje že napol izgubljeno, vendar so jim bili najgloblji vzroki vseh teh težav tuji in si jih nikakor

IZ TABORIŠČA je delo pisatelja Milana Kajča, ki je pisal že pred vojno. Ta proza je nastala leta 1947 in je danes prvič objavljena.

iz taborišča

Mrko je stisnil pest proti krivičnemu svetu. Planil bi nadenj. A je priklenjen. Leži na kamnitih, vlažnih tleh. Kako dolgo še?

Tako preprosto, a pošastno: smeh mu je usahnil. Ta zvonki, odrešilni smeh. Malone v obsegu oktave. Kako so ga tovariši rotili: uničil se boš! Pa se je smejal, smejal, ko je videl, kako se izdajalski sin muči, da bi posnel prtepenčevo govorico. Zato, da bi se mu prikupil in čim hitreje napredoval v svoji ječarski karieri. Ta njegov trdoživni smeh... Usahnil je šele takrat, ko je v grozi prisluhnil škrtanju v svojih kolenih in sklepih v čeljustih. Zgrozil se je in se zazrl nekam v prazno. Kako dolgo še?

Večina tovarišev se ga je že ogibala. Mučitelji so mu ukazali, da z dvema sotrpinoma privali poln sod vode na vrh brega. A je omagal. Pa ga je ohromila, tovariševa psovka: „Zabušant, sama naju pustiš crkavati pod vso težo!“. Ko sta morala s sivolasim duhovnikom v svojih rokah prenašati človeško blato, je starčka, namesto da bi mu pomagal, še opljuval. Nič več se ni imel v oblasti, z gnusom je sledil svojemu lastnemu razpadu. Kako dolgo še?

V nekdanji grajski kapeli je bil nameščen klavir, vreščeci kriki ženščar in vriski pijanih nasilnikov so se trgali v zvezdno noč. Le mesto čelista tam med godci je zevalo prazno. In tedaj se je nekdo domislil Ivana Senčarja, nekdanjega glasbenega učitelja, kaznjenca številka ta in ta, v oddelku tem in tem. In kaznovalec Ivan Senčar je bil nenadoma pozvan v kapelo. Ključiči so zarožljali, nemo je sledil Ivan ječarju, kateremu se je bil nekoč krohotal. Zdaj je bil le še številka, ki se nemo pokorava. Tudi tedaj, ko so mu vrinili v roko glasbilo, čelo.

Ko ga je minila rahla omotica, se je znašel na stolu. Bleščéči snopi luči so ga omamljali in hkrati bičali njegove razbolele možgane. Predstave so se dramile, vstajala je preteklost:

Bilo je pred osmili leti. Vrnil se je iz Italije. Vrtili s poti, spomin na milansko Scalo, brezkraino filozofiranje o muzikalnih uredbah na tem svetu, vse je prešlo, ko je v svoji izbi s prsti zopet zdrsel preko strun svojega glasbila. Radost je prehajala v bolešt in hrepenenje, bilo je neskončno blagolasje, ki ga je prevevalo in se v naslednjem hipu sprevrglo v zamolkel grom, razsajajoč vihar. Ko se je ta v njem polegel, ga je obsla radost: igranje mu ni delalo nikakih težkoč. Želel je, da bi ga slišal sleherni mojster. Prešla je večnost, preden je odložil čelo in splaval s pogledom s svojega okna preko zelenih trat in rahlo rumenečih drevov na obronku gozda ter se ustavil na gričih, kjer je že zorelo grozdje, med zidanicami in klopotci...

Koliko upov je prinesel takrat iz tujine – s kakim navdušenjem je hotel v svetu pridobljeno znanje prekvasiti z domačo modrostjo in jo vcepiti svojim učencem. Le za svojo glasbo in zanje je poslej živel. Od časa do časa je pohitel v gorice, da bi nabral novih moči in zajel življenje v širokih zamahih. Dokler ga ni nenadno zagnalo k tlom, odkoder se ni več dvignil...

Zdajci se zavé, lok mu omahne. V bleščéči luči, ob zvenku zdrobljenega stekla zagleda pred seboj napol gole, pomujajoče se dekliné v grabečih rokah uniformiranih golobradcev. Čustvo pekočega sramu ga obide: kaj iščem tod? – A spomni se sivolasega duhovnika in tovariša, ki mu je bil zabrusil v obraz zabušanta. Zdaj je vedel: Ne, vgrezniti v zemljo. O, ko bi se mu vsaj povrnil odrešujoči smeh! Sebi in zatiralcem, ki jim nisen le čelist, ampak komedijant, bi se zahehetal. Široko, bobneče bi se zakrohotal tja ven, poblaznelemu svetu... Ni vedel, kdaj se je, opit že od prve ali druge kupice, zvrnil po oblazinjenih tleh kapele, tudi ni čutil brč, ki so mu zaman skušale vrniti zavest. Šele naslednje jutro se je sredi kaznjencev s pekočim občutkom v ustih in v srcu predramil. Zunaj je enakomerno deževalo. Nekje v kotu je poslednjič zastokal človek in negiben obležal.

Nekaj tednov nato so prignali nove ljudi, stare pa po večini razmetali po svetu. Ivana je zaneslo celo v neko

pisarno: mimo glasbe ga je bilo dokaj veselilo zemljerstvo, nekaj let je bil iz te panoge tudi predaval na šoli. Toda zdaj je z grozo, a hkrati z zadovoljstvom opazil, da ni več kos niti šolskim primerom. Spomin ga je zapustil. In tudi tu je bil odveč. Preden je docela utonil v svetu, se je prikredel še do doma in dognal, da so domače odgnali, izselili. Preden ga je vzela noč, je še nekaj dni kot razbojnik vogljaril krog svojega izgubljenega doma, ujel pravi trenutek, ukradel iz svojega stanovanja svoje čelo in ga v drvarnici stare, poštene hišnice zakopal. Poslej ga v mestu ni nihče več videl. Tri leta.

Negotovih korakov, s klecajočimi koleni, premražen kljub poletju, je dosegel vrata, za katerimi je zamiral večerni hrup mesta. O ničemer ni bil razmišljal, le odlomki medlih blodenj so se za hip razbegnili, da je mogel slediti namigu prijatelja, ki ga je potem vodil skozi mračno vežo. Še kratek stok in kakor da so zaskripala vrata, ko se je oprt ob palico spustil na stol, vsaj za nekaj časa odrešen muk v kolenih in sklepih. „Ko bi bil preje vedel, da uganjaš tu svojo birokracijo, se ne bi bil lovil razdrapanih zidov tu zraven,“ je dejal vdano.

„Da, revmatizem, pa to bi nazadnje še pretolkel“, je povzel čez čas, „v Vojvodini nekje so močvirja, da se zariješ v blato ko pujske in te po nekaj dneh trganje mine. Pa spet potrpiš do jeseni, ko grozdje dozori in klopotci zapoje. A da še kaditi ne smem, ne zato, ker nimam, nego, ker se mi v vratu suši, to me bo pa še v grob spravilo. Da, da, ko bi ne imel zopet svojega čela,“ si je oddahnil.

„Glasba, umetnost, če bi vaju ne bilo! Bi vzdržal ta leta? – Potepaš se ko cigan, skrivaš se, in ko te končno

izsledijo, ujamejo si pretepen ko pes. Potem garaš v taborišču, dokler te lakota, bolezen in trpinčenje ne pobero ali pa nisi po naključju odpuščen. Potem se znajdeš v zapuščeni kolibi med postopači, dezertjerji in saboterji vseh narodnosti. Uši, stenice, bolezní, lakota, muke... Izdajstvo nam je grozilo in zlo se je uresničilo: in glave tovarišev so padale... Luže krvi, potoki solz. Goreče, trgajoče se fronte in blazne vesti...

Silak, ki je čudežno pobegnil iz Mathausena, je takrat poročal: Pripeljali so vagon zgnetenih ljudi, katerih razpadajoče meso so z lopatami izmetavali, kidali iz vagona. Ljudem, stisnjenim v prednjih vrstah, so se režala razgrizena, od svojih pajdašev za sabo izžrta pleča. Človek – volk: po enajstih dneh brez hrane. In še so nas pustili en dan. Potem pa: telečji zrezki, mastni, sočni, le nekam močno slani. Nato zopet štirje dnevi stradanja. A kaj lakota, žeja, žeja! Ko da si v žareči puščavi! – Fata morgana... Zdaj tako blizu, da bi jo z roko dosegel in že nekje daleč, na robu puščave, v nedogledu je up na konec, svobodo. – Zopet se je nekdo priklatil našemu krdelu razcapancev v obgozdni kolibi. Dolgin, prav tako iz Mathausena, tenek ko mrtvak, vdrtil,

izgorelih oči. Ponujal je vsakemu od nas koščeno roko: Glejte sem, na tem mestu je vsekalo, ko je drobilo in skropilo razstreljene skale, je bruhalo iz njega. Pa mi je logorski zdravnik, vsiljiv ko stenica, prigovarjal: Kaj skrivaš, pokaži roko, da ti pomorem! Rano desinficiram, fino, z jodom. Kamerad, Liebling! – In kogar je razkužil, se je stegnil. Hudiča, saj bi bil pobegnil, že kdaj. A kogar so zalotili, so naščuvali nadenj pse. Izučene volčjake: začel je pri ušesih, kakor da le kaznuje paglavca, potem je šavsnil po nosu, še vsak zob posebej si mu lahko preštel, preden te je raztrgal, je končal svojo zgodbo.

Čas se je tedaj ustavil, svet je zagrnila noč. Dolga in pošastna. Naposled svetlikanje z vzhoda. Od nekod pozvanja k jutrnica.

Slednjič: iztreznenje, zvonovi, zvonovi miru. Vrnitev. V domovino. Vendarle...

S tresočo roko tiplješ, iščeš, da zagrabiš, da se oprimeš. Sleherni se skuša oprijeti. Posla, svojega nekdanjega opravka, dela. A se ti izmuzne. Noge te komajda neso, v sklepkih škriplje in glava je prazna, votla. A ne odnehaš. Za nič na svetu! Četudi si mrtvec!...

Tiplješ, tiplješ, moleduješ, obupavaš. Nazadnje so ga le uslišale, strune. Zdaj pojo, zvone, tešijo bolečino in izpovedujejo. Vlivajo up... In kakor da mati svari otroka, zmerom prigovarjajo: Ne pozabi, ne pozabite, kdo je vsega trpljenja kriv!"

pijem...

Danes, nočoj, pijem, morala bi študirati, a pijem in ničesar več ne čutim. Vem, ne samo slutim, da je tam preko, preko tistih vej in stez neki obraz, obdan s šopom las in predan življenju z vsem srcem. Življenju, ki mi ga je vzel za zmeraj. Vem, da je prekletstvo tisto, kar je prinesel prah in beton na moje rame, na moje lase. In vsi delci sreče, ki so nekoč predstavljali konglomerat zdravega bitja, so odpuli. Zdaj se lahko le še povaljam v cigaretnem dimu in preklinjam zavožene in blatne poti slovenjgoriških vasi. Kam bi se raj obrnila, ko pa vidim samo še kozarec in komaj čakam, da se bom spet napila, da me bo nevidna sila povlekla med improvizirane kulise življenja. Kulise z luknjami, skozi katere je nekoč sijalo sonce, tedaj ko je zemlja še pela pod mojimi koraki.

Vse se staplja v ničevost trhljih desk in želje so premalo, da bi se mogla zopet dvigniti na stol. Stegujem se k mizi, da vidim, če je še kaj pijače, če se bom še lahko zavedala družbenih norm in zakonov, če bom še kdaj vedela, kdaj je izšla ustava SFRJ. In kdo je napisal Hamleta. In kdo je napisal Večna lovišča. Bremenje strojev je uničilo vso zemeljsko silo in le nekaj kratkih brazd je bilo potrebnih, da se harmonija razbije do konca.

Danes pijem in hladam po zraku vseh trenutno preteklih in uničenih, ker nekaj slutim, strah me je upanja, nekje potuhnjeno ždi poguba. Morda so mi jo v sobo prinesle budne spomladanske muhe. Otroci jim včasih prebadajo telesa, ker nimajo igrač in ker je oče včeraj pretepel mamo in se je stekala njena kri v njihove duše. Nič se ne bo obrnilo, kozarec držim še vedno v desni roki in steklenica bo kmalu prazna. Kaj me zadržuje, da se ne morem obrniti in pogledati proti vratom!

Ne bo ga! Pravzaprav bi morala očistiti peč in obrisati prah. Zakaj? Nihče se ne bo naslonil nanjo, da bi jo podrgnil s hrbtom. S takim širokim moškim hrptom, ki te dvigne v

zrak in nese po stopnicah k sreči... in potem padeš samo še na posteljo. Ne, spanca ne pričakujem, pričakujem tvoje objeme. Kakšne objeme? Kje naj staknem vsaj malo nečesa tvojega? Daj mi nekaj sreče, samo en trenutek... poglej, odložila sem kozarec, ne, ni še prazen, kar tako, čakam, odložila sem ga, pa konec. Zvonec ne dela. Seveda dela, če pritisneš nanj. Kdo? Ti, bedak! Koraki, koraki, slišim, v meni odmevajo od takrat, ko si bil zadnjič pri meni. In veje, ki so zunaj, ki čakajo, da pride vsaj še nekaj sonca k njim, v njihovo podlubje, so zdaj samo še priče, ki kukajo skozi zaveso.

Na mizi stoji vaza in sveže cvetje – vonj me druži, ne prenesem, zdaj ne, ker pijem. Moram piti, moram. Pa vendar iščem pomoč. Kaj me zijate? Čakate, da začnem šteti parketne desčice? Nikoli, Stevilik ne maram, tudi kozarcev ne štejem, ljudi ne štejem, ljudi ni, so samo polena: zadeneš eno – obleži, zadeneš drugo – se spotakneš sam ...

Zakaj se sprašuješ, kje si, ko pa vem, da si blizu, da dihaš vonj koledarske pomladi; ko bi videl, kako zijam v steno, ki se sploh ne ujema z barvo mojega pohištva, ko bi le zasutil, zakaj sem pospešila korake; še videl nisi, kje pa, ti si stal nekje med umazanimi cunjami, za navideznimi vrati svoje duše.

Luči ni. Zunaj ni luči. Noč je skrita pomagavka meni enakih, kozarec res pomaga... morda pomaga... ne morem več reševati vprašanj, tudi spraševati ne morem več, zatika se mi, misli so svedrane.

Kje je tvoja glava! Danes je bila razmršena in nisi bil zbran; danes si bil krokodil, samo usta si odpiral in gledal vame. Ne vem, kaj si govoril, a čutim, da nisi govoril o ljubezni. Ti nočeš govoriti izmišljotin. Prav, pač nimaš fantazije. Imaš roke? Potem me objemi in ne čakaj, prosim, da si jih nekje umiješ.

Vseeno... nočoj pijem, ker boš jutri morda spet dvignil roko proti vzhodu in zaprosil za nekaj, kar se lahko le čuti. Ali pa tudi ne. Poti za naju ni, še tiste kozje steze, ki so bile, je prerasla trava in otroci bodo jutri prinesli v šolo rožice.

Nikamor ne morem, v meni ni ostrine, neki hrup me opozarja, da je že pozno, da so ljudje že prišli s popoldanskega dela. Res je že pozno, precej pozno...

Dežuje,
dežuje in kapljice
umivajo
umazan obraz
zemlje.
Dežuje kot bi se nekaj,
kar je več,
kar je resnica,
jokalo nad
življenjem.

x x x

Vetru sem šepetal besede,
da bi jih slišal ves
svet.
Toda veter je
utihnil,
in besede so se
izgubile
v žalostnih, nemih
listih jeseni,
ki so umirali.
Igral sem se s sencami,
da bi me sonce razumelo,
in da bi ti povedale
sence na belem snegu,
da te ljubim.

Boris Čerpes

Sedimo v podrtni hiši
in gledamo srce,
ki je naslikano na steni.
Stena je hladna,
pod srcem pa piše:
Draga vroče te ljubim!
Dežuje.
Mogoče?
Odmislimo dež,
in sijalo bo sonce.
Ležali smo v podrtni hiši
in se sončili.
Dež je izpral besede pod srcem,
gledali smo v steno
in postalo je hladno.
Nekdo se je oglašil:
mislim, da me zebe,
grem domov!
Počasi so odhajali,
drug za drugim,
spomin za spominom.
Ostal sem sam,
v podrtni hiši,
v dežju,
s srcem na steni.

x x x

Mrtev,
mrtev sem visel
v shrambi idej.
Rahlo me je zibalo,
v glavnem,
pa sem visel samo
na enem mestu –
formalizem...

ZORA KUŽET

TRENUCI SAMOČE

Okrenuh se
no ne vidjeh nikog;
suze same poteku;
i bujice boli
zajedno s njima
što se u meni danima skupljala . . .

Sad vlažnim očima
gledam u prozor
i kroz njega vidim
. . . samoču.

SNOVI

Nastajaju snovi, vetar jih odnosi;
daleko od zvijezda u
svemirsku pećinu;
nek tamo moja stvarnost umire
u nepovrat nebeske dubine
Bolje da sam život klupku

ili mrtvo telo jati morskih riba
no što mrzim oko sebe . . .

U NOĆNOM SJAJU

U sjaju noćnog neba
kad prolaznost postaja sve

ne mislimo na svojdužnosti

ne bježimo od razgoličenih

kad ljubav u krvi struji
noć postane topla duboka i

kao prodavci snova
kad nude ljubav

DODIR I ZID

Kamen i zid,
zidovi,
nema izlaza,
a ulaz zatvoren.

Stavili su kamen,
udaram zidove,
a oni čute,
kamen se ne miče – i on čuti.

Gledam tačku što se crni,
to je moja tačka.
Ona sy izmiče.
Trčim.
Izгледа, izгледа da sam slepa.
Tačka je pobjegla
ali kako, kuda?

Kamen je težak
on je zaista težak.
Gde je tačka?
Pipam . . .
Ja sam slepa.

izvila se je
nekje iz trebuha
glista
brezzoba napuhla
lepa rožastobela
barve proteus
vrata zadnjične odprtine
zajokajo
na asfaltu drgeta
vojaški jeep

dočakani dan
brez drevja
brez oblakov
brez ptic
samo humanoid
čepi v knaterju
jokajočih lobanj
mrtvi ženi
izbija
zobe
da za ogrlico
jih bo
ravno dovolj

zmija dala

više prolazna

i prava

koljena

intimna

literarna priloga študentskega lista KATEDRA
junij 1973
številka 2-3

uredila: EDVARD PUKŠIČ IN ADRIAN GRIZOLD

likovna oprema: posnetki stvaritev kiparja GABRIJELA KOLBIČA